

BEDRIJFS- VERGELIJKING WATERKERINGEN 2014

Verslag regiobijeenkomsten

“

ALS JE ARCHIEF
OP ORDE IS,
KUN JE VEEL TIJD
EN KOSTEN BIJ
DE TOETSING
BESPAREN

VERSLAG REGIOBIJEENKOMSTEN

De Bedrijfsvergelijking Waterkeringen 2014 (gegevens 2013) werd in opdracht van de Unie van Waterschappen vervaardigd door het Ontwikkelteam. De WWK (Werkgroep Waterkeringen) heeft daarbij als platform gefungeerd.

Het Ontwikkelteam werd vertegenwoordigd door de volgende personen:

Jenny Swaager	Unie van Waterschappen
Sylvia Kreté	Waterschap Aa en Maas
Rombout Jongejans	Wetterskip Fryslân
Marije Rothuizen	Waterschap Rivierenland, later vervangen door Remko Drost
Vincent Oostenbrink	Waternet
Mia Munning	Waterschap Vechtstromen
Ludolph Wentholt	Stowa
Wout de Vries	Stowa, later RWS
Pieter-Jan Bus	RWS

In april 2014 is de vragenlijst ingevuld door de waterschappen. Uit de resultaten zijn diverse met elkaar vergelijkbare indicatoren afgeleid en gepresenteerd aan de waterschappen tijdens drie regiobijskomsten. De bijkomsten hadden als doel de resultaten uit de enquête te bespreken, verder uit te diepen en waar nodig bij te sturen. Gedurende de drie sessies konden de aanwezige vertegenwoordigers van de waterschappen uit de regio's Noord, West en Zuid-Oost hun ingestuurde data toelichten en onderling vergelijken. Dit rapport is geen eindverslag, maar een impressie van wat er tijdens de regiobijskomsten is gedeeld.

BEDRIJFSVERGELIJKING 2009

De focus van deze enquête lag op het verzamelen van data over Beheer en Onderhoud van primaire en regionale waterkeringen. Overige keringen en aanleg en verbetering zijn buiten beschouwing gelaten. In 2009 werd er door de Unie van Waterschappen een vergelijkbare bedrijfsvergelijking uitgevoerd voor de primaire waterkeringen. Deze werd toen niet opgevolgd door bijeenkomsten, waardoor er geen mogelijkheid bestond voor de deelnemende waterschappen om de resultaten persoonlijk toe te lichten en kennis en ervaringen uit te wisselen met vakgenoten. Bij de Bedrijfsvergelijking Waterkeringen 2014 werden gelijksoortige indicatoren uitgevraagd. Verklarende factoren werden tijdens de bijeenkomsten mondeling besproken.

MEERWAARDE

Tijdens de regiobijeenkomsten erkennen de deelnemers de meerwaarde van de bijeenkomsten en de bedrijfsvergelijking waterkeringen. Veelgehoorde kreten zijn “nuttig en leerzaam”, “goed om ervaringen uit te wisselen”, “dit hadden we veel eerder moeten doen” en “benieuwd waarom andere waterschappen afwijken van onze cijfers en vice versa”. Er klinken tegelijkertijd ook enkele kritische geluiden. Zo geven verschillende waterschappen aan dat er (te)

veel ruimte is gebleken voor interpretaties. Ook blijkt het ingewikkeld voor sommige waterschappen om in de organisatie de juiste cijfers boven tafel te krijgen. Veel informatie ligt versnipperd bij meerdere afdelingen. Juist om die redenen heeft het Ontwikkelteam de regiobijeenkomsten geïnitieerd.

Door resultaten te presenteren en te analyseren, kunnen ‘uitschieters’ in de cijfers vaak direct worden verklaard. Daarbij is uniform vergelijken een groeiproses, waarbij een vaste set met indicatoren het in de toekomst steeds makkelijker kan maken om onderling te vergelijken.

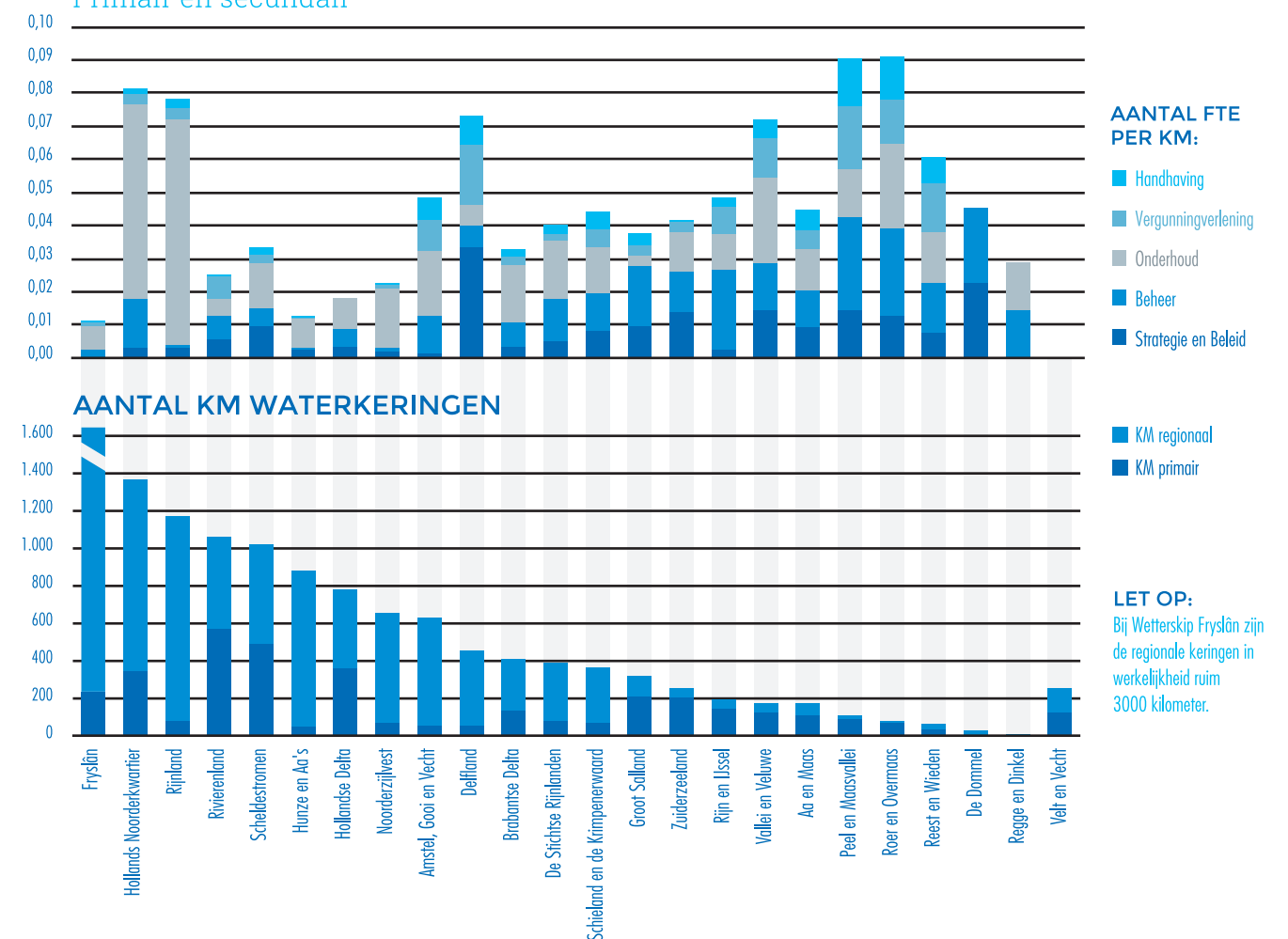
In de database Waves wordt data beschikbaar gesteld voor alle waterschappen. Hiermee kunnen nog eigen analyses gedaan worden en selecties gemaakt worden van vergelijkbare waterschappen.

Link: <https://bvw-waves.databank.nl>
Gebruikersnaam: bvwk
Wachtwoord: keringen

In dit verslag worden vooral de grafieken getoond over de primaire keringen, aangezien daar vollediger response op is gegeven. Deze dienen ter illustratie. De informatie over de regionale keringen is wel besproken tijdens de regiobijeenkomsten en terug te vinden in de database waves.

MEER KILOMETERS, MINDER FTE'S?

FTE'S PER KM WATERKERINGEN (EXCL. AANLEG EN VERBETERING)
Primair en secundair

Elk van de drie presentaties van de enquêteresultaten startte met een overzicht van het aantal kilometers primaire en regionale keringen per waterschap. Vooraf veronderstelde het Ontwikkelteam dat er een causaal verband zou kunnen bestaan tussen het aantal kilometers keringen en het aantal ingezette FTE's: hoe meer kilometers keringen, hoe minder FTE's per kilometer. De cijfers lijken deze verwachting enigszins te bevestigen. De conclusie die na de regiobijeenkomsten getrokken kan

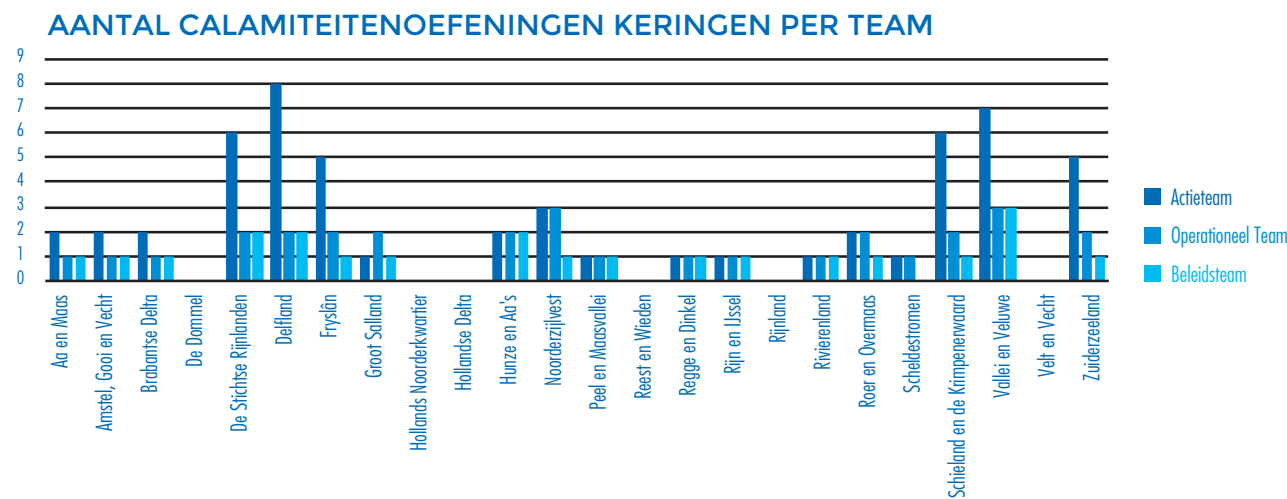
worden, is dat samenwerking kan lonen voor waterschappen met relatief weinig kilometers keringen.

Overige keringen zijn, zoals eerder opgemerkt, buiten beschouwing gelaten, ook al zijn er enkele waterschappen met een groot aantal kilometers andersoortige keringen. Wanneer de FTE's op overige keringen zouden worden meegeteld, ontstaan er uitschieters in de cijfers.

“WAAROM ZOU JE HET WIEL OPNIEUW UITVINDEN ALS JE BUURWATERSCHAP DE OPLOSSING AL BEDACHT HEEFT?”

JEANETTE VAN BOERDONK, Adviseur Beheer en Onderhoud bij Waterschap De Dommel, over succesvolle samenwerkingsverbanden: “Ons werkgebied telt slechts 20 kilometer aan regionale en 100 kilometer aan overige keringen. In 2009 zijn we in Brabant gestart met ‘winnend samenwerken’. Onze buurwaterschappen hebben honderden kilometers keringen en beschikken over expertise die wij missen. In ons kernteam Keringen is daarom een collega van Aa en Maas present, die adviezen geeft. We werken met gesloten beurzen, op basis van wederkerigheid. Zo trekken wij de kar in planontwikkeling voor beheer en onderhoud overige keringen.”

CALAMITEITEN-OEFENINGEN

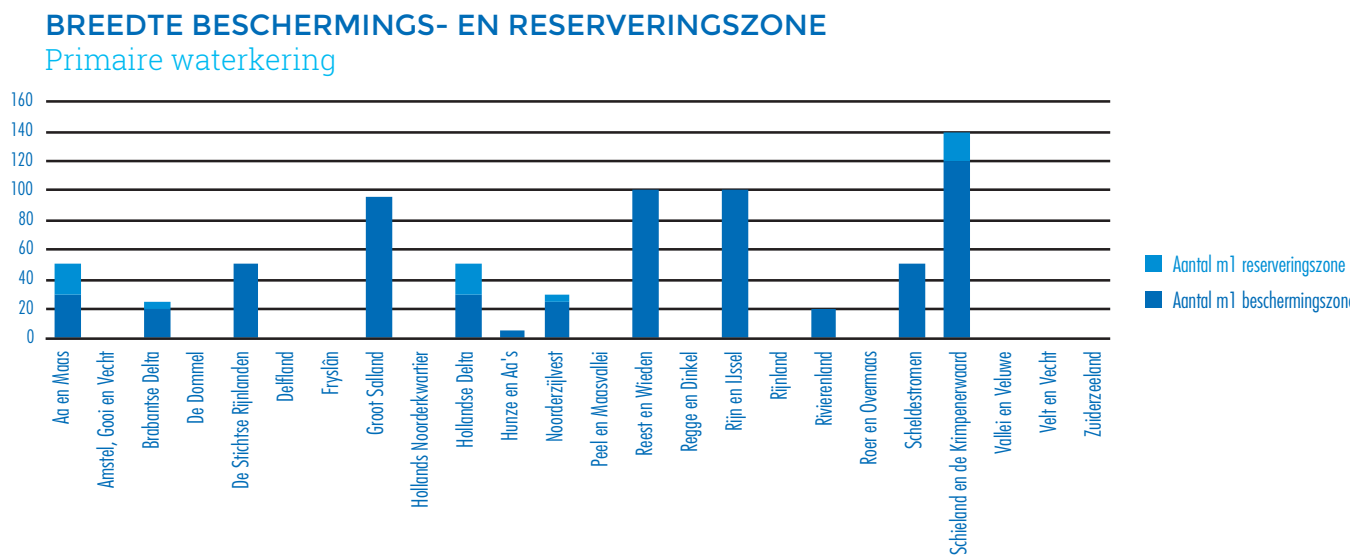

Waterschappen zijn actief op het gebied van trainingen en calamiteitenoefeningen. Toch lopen de cijfers uiteen: het ene waterschap oefent vier maal per jaar en het andere een heel jaar niet voor waterkeringen. Of er andere deelnemers uit de veiligheidsregio meedoen is niet gevraagd. Gemiddeld wordt er een á twee keer per jaar geoefend. Enkele waterschappen merken op dat een herformulering van de enquêtevraag wenselijk is: in plaats van de frequentie zou er beter

gevraagd kunnen worden naar het aantal uren OTO (oefenen, trainen en opleiden) dat per jaar wordt besteed.

Een van de waterschappen geeft aan relatief vaak te oefenen. Het waterschap zegt daarover zelf: “Ons werkgebied wordt geconfronteerd met aardbevingen. Bij elk incidentje hebben we RTL, NOS en SBS op visite. Het publiek verwacht dan dat je op de dijk actief en zichtbaar bent.”

BREEDTE BESCHERMINGS- EN RESERVERINGSZONE

Veel waterschappen werken met een berekende waarde per dijkvak of aantal meters kering voor het bepalen van de benodigde beschermings- en reserveringszone (of anders gezegd: profiel voor vrije ruimte). Deze waterschappen hebben veelal geen waarde ingevuld in de vergelijking, omdat er geen gemiddelde bekend is. Een berekende waarde heeft eenmalig hogere kosten tot gevolg, maar leidt in de toekomst tot lagere

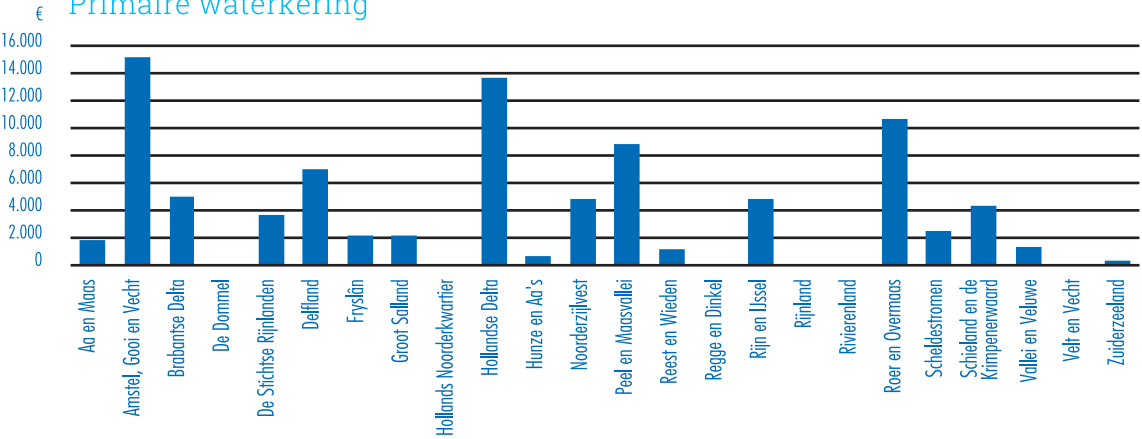
kosten voor beheer, vergunningverlening en handhaving. Waterschappen die met een gemiddelde waarde werken, calculeren een risicomarge in, dus nemen meer beschermings- en reserveringszone op dan stikt noodzakelijk. Uiteindelijk kunnen de kosten hoger uitvallen (meer vergunningaanvragen, toezicht en handhaving en hogere druk bij omgeving).

“HOE PAK JE EEN PROJECT AAN DAT NIET PAST BINNEN DE STANDAARD REGELS?”

KEES-JAN LEUVELINK, Beleidsadviseur Waterkeringen bij Waterschap Aa en Maas, over risicomanagement op maat: “Risicomanagement wordt steeds belangrijker. In dat kader hebben wij als waterschap een speciale systematiek toegepast bij sluis Empel. Dit is de eerste sluis in Brabant met een enkele, stalen draaideur. De sluis is zo ontworpen dat hij volledig onder water kan staan bij extreem hoogwater. Bij alle handelingen in het vergunningentraject hebben we onszelf de vraag gesteld: wat kan er misgaan? Als je zo’n heel specifiek project op die manier benadert, in plaats van strikt vanuit de regels, creëer je meer speelruimte.”

TOETSING

KOSTEN 3^E TOETSING INCLUSIEF VERLENGDE TOETS PER KILOMETER
Primaire waterkering

Voor toetsing (“de APK van de dijken”) is veel specifieke kennis nodig. Omdat het toetsmoment voor alle waterschappen hetzelfde is, is de vraag naar kennis op zo’n piekmoment groot. Dit leidt tot hogere kosten bij inhuur en minder kwaliteit, omdat er relatief minder mensen beschikbaar zijn. Daarnaast ervaren waterschappen het werk door ingehuurd bureaus soms als lopendebandwerk, alsof er “een rapportje uit een la wordt getrokken”. Er is ook zelfkritiek. Een van de waterschappen wijst erop dat geld en tijd bespaard kan

worden als het eigen archief op orde is. Een ander waterschap merkt op dat bij de uitvraag naar kosten ook het aantal kunstwerken meegeteld zou moeten worden. Dit maakt de vergelijking zuiverder.

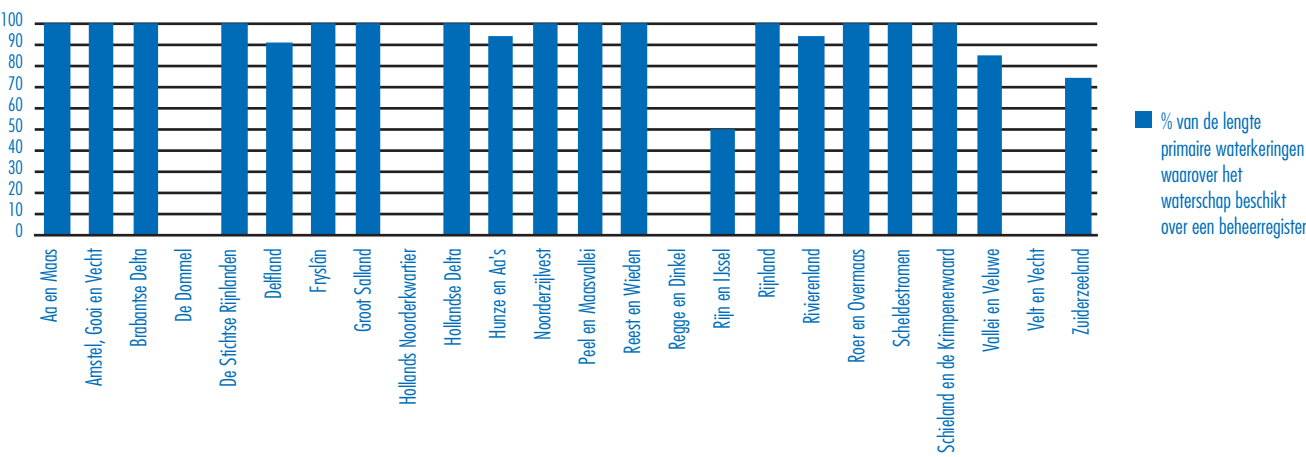
Tijdens de bijeenkomsten wordt geopperd om in de toekomst een centraal toets-team te formeren, zodat minder inhuur nodig is en kwaliteit en kennis geborgd zijn. Ook gaan er stemmen op om de toetsmomenten te spreiden, waardoor pieken voorkomen worden.

“GEEN WATERSCHAP KAN ZICH VEROORLOVEN OM CONSERVATIEF TE BLIJVEN: INNOVATIE IS EEN MUST”

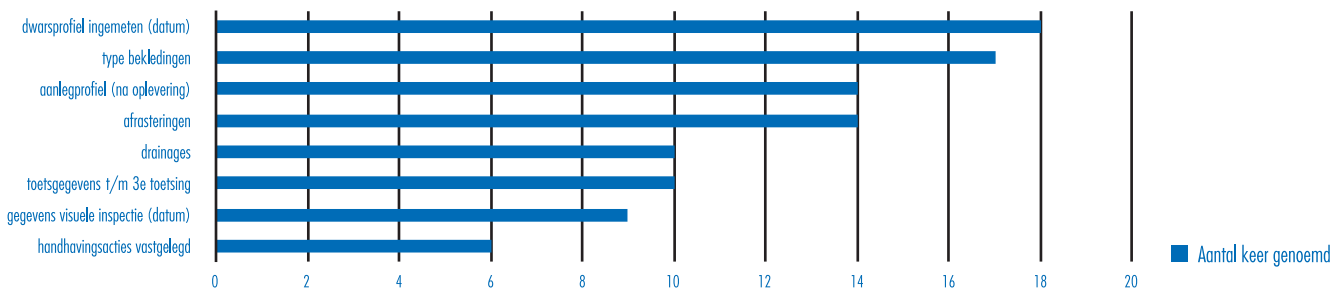
PETER LALKENS, Specialist Waterkeringen bij Waterschap Noorderzijlvest, over het meten van de kwaliteit van dijken en innovatieve samenwerkingen: “Waterschap Noorderzijlvest heeft een proefopstelling gerealiseerd over een lengte van 600 meter in een primaire kering. Sensoren in een buis die is ingebracht in de teen van de kering, meten continu de grondwaterstand in de dijk. Met behulp van de geobeats kunnen we dus de macro-stabiliteit van de dijk tijdig waarnemen. Ons waterschap wil voorop lopen als het gaat om innovaties: we nemen deel aan LiveDijk XL en zijn aangesloten bij het Dijk Data Service Centrum (DDSC).”

BEHEERREGISTER

% BEHEERREGISTER OP ORDE
Primaire waterkering

ONDERDELEN BEHEERREGISTER
Primaire waterkering

Uit de cijfers blijkt dat niet alle waterschappen hun beheerregister op orde hebben. Ook bestaat er geen eenduidig beeld over wat er minimaal in een beheerregister vastgelegd moet zijn. Er is duidelijk behoefte aan landelijke afspraken over welke kerndata minimaal vastgelegd moeten worden. Brabantbreed worden hierover op dit moment al afspraken gemaakt.

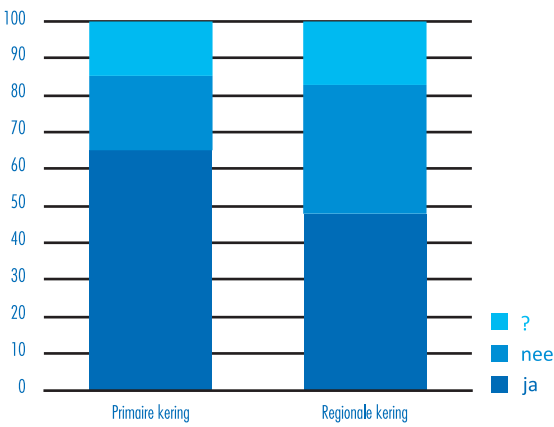
Uit de regiobijeenkomsten ontstaat de wens dat er afspraken gemaakt moeten komen over wat er in het beheerregister moet worden opgenomen. Daarvoor zou het volgende werkmodel kunnen gelden:

- Leg alleen kerndata vast en borg hiervan de kwaliteit via een werkproces.
- Daarbuiten mag iedereen aanhaken en voor eigen gebruik informatie toevoegen, maar daarvan blijven zij zelf eigenaar en verantwoordelijk voor de kwaliteit en volledigheid.
- Leg per dijkkring een gegevensbibliotheek aan voor de ontsluiting van achtergrondinformatie (datgene wat niet in het beheerregister vastligt).

Het doel is niet het terugbrengen van de hoeveelheid informatie, maar het kunnen terugvinden van die informatie.

INSPECTIEPLAN

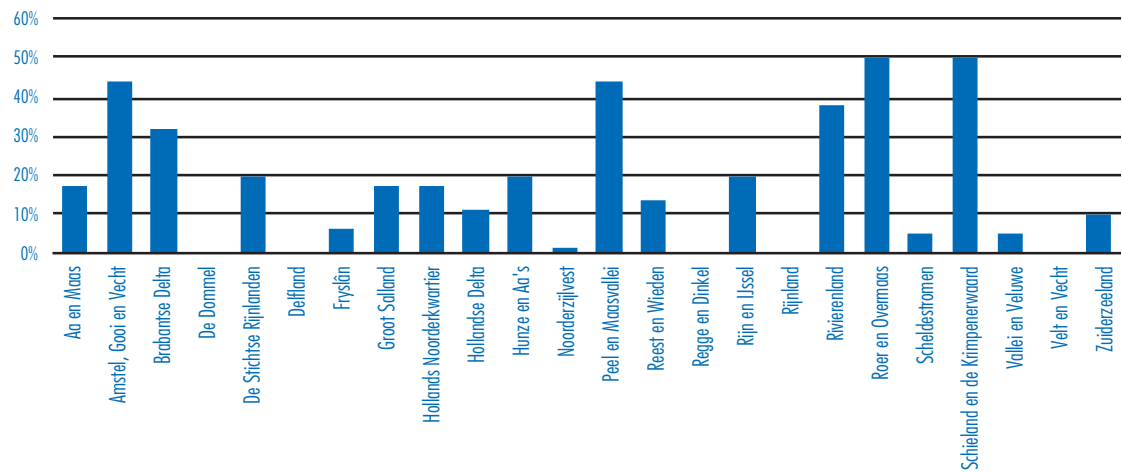
% DAT GEBRUIK MAAKT VAN EEN INSPECTIEPLAN

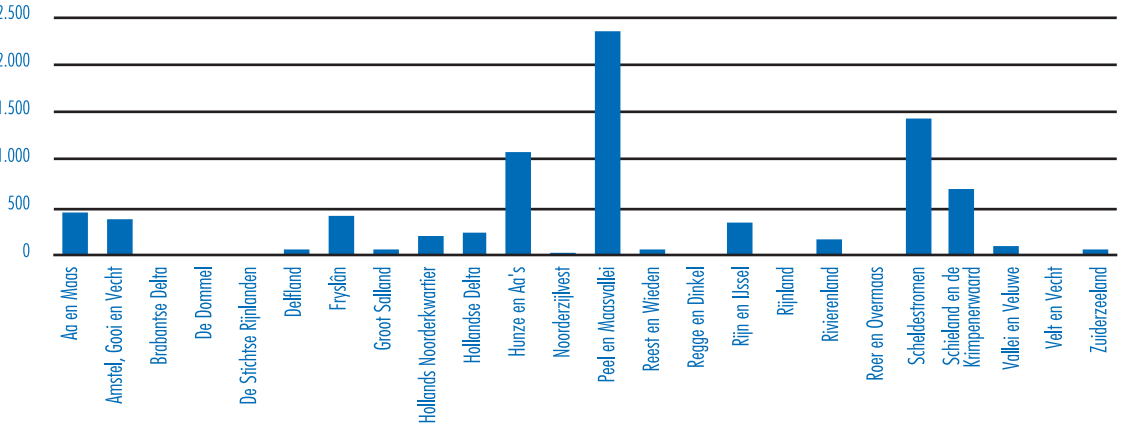
65% van de waterschappen beschikt over een inspectieplan voor primaire keringen, 48% voor regionale keringen. De meeste waterschappen maken gebruik van de blauwdruk die door Stowa wordt aangeboden.

Tijdens de presentatie van de enquêteresultaten blijkt dat er geen verband bestaat tussen kosten van inspecties en de mate van bebouwing. Ook valt op dat er veel verschil van inzicht is over wat een inspectie precies moet inhouden en dat waterschappen niet structureel samenwerken op dit gebied.

% BEBOUWD GEBIED
Primaire waterkering

KOSTEN INSPECTIES PER KILOMETER
Primaire waterkering

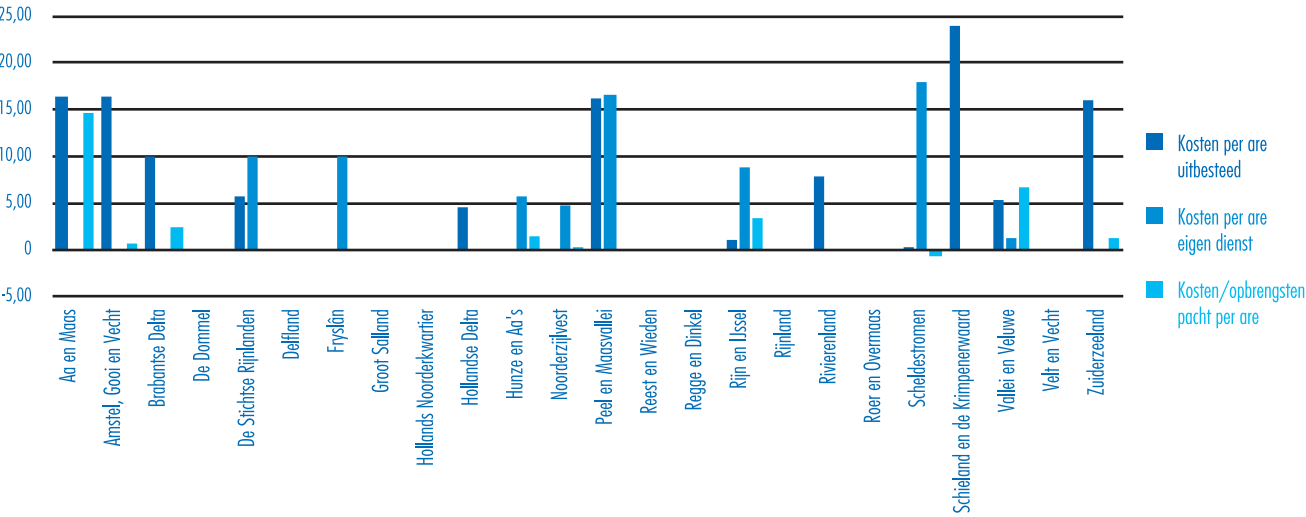

De inspectiefrequentie varieert per waterschap, van eens per jaar tot drie keer per jaar. Indien meer is ingevuld, dan is er sprake van een verschil van interpretatie en wordt regulier toezicht gerekend tot inspectie. De wens om uniforme afspraken te maken over de inhoud (te denken valt aan opleiding, inspectieplan, frequentie, uitwisseling) wordt uitgesproken.

Inspecties vinden plaats per auto, fiets of te voet, maar opgemerkt wordt dat een keer over de dijk heenrijden geen inspectie is. Ook worden helikopters ingezet en experimenteert een enkeling met het gebruik van drones.

ONDERHOUD GRAS EN BESTRIJDING PLAAGSOORTEN

KOSTEN ONDERHOUD PER ARE
Primaire waterkering

Er ligt ruimte voor meer kennisdeling tussen de waterschappen. De visies van de waterschappen lopen uiteen van volledig beweiden naar volledig maaibeheer. Wat ook opvalt is dat er diverse (gelijksoortige) initiatieven/experimenten plaatsvinden om de optimale grasmat te bepalen, vaak in samenwerking met allerlei experts uit het veld.

akkerbemesting. Verwerking 'dicht bij huis' voorkomt transportkosten. Het voorbeeld van De Dommel (kleine kringloop) kan een inspiratiebron zijn.

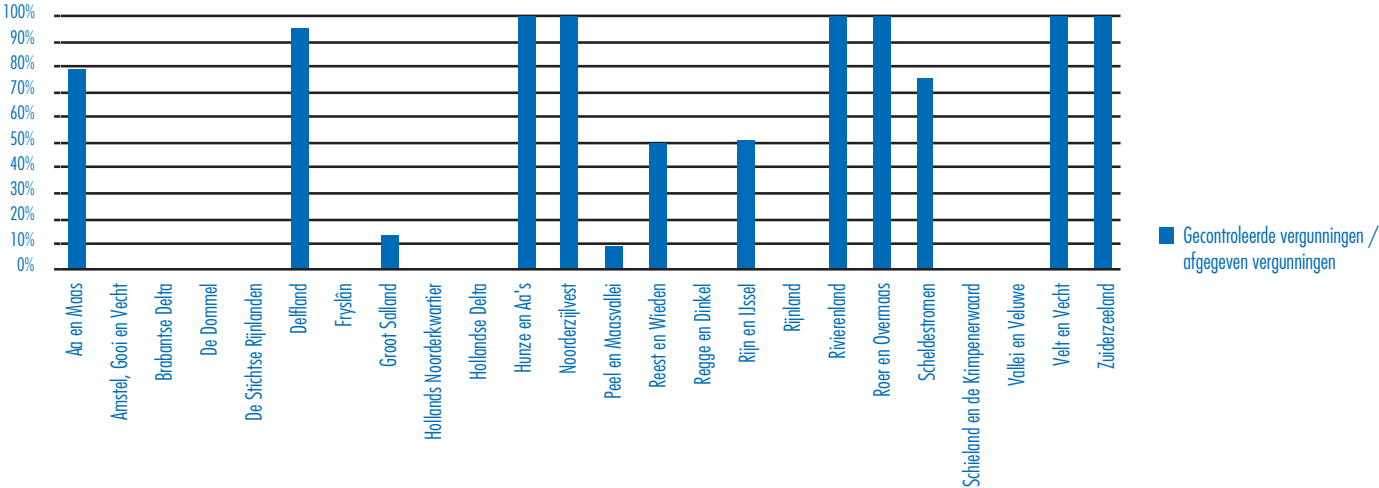
Er is een landelijke trend waarneembaar naar kortlopende pachtcontracten, zodat de waterschappen bij beleidswijzigingen meer grip hebben op het handelen van pachters. Een andere trend is het lokaal verwerken van maaisel, bijvoorbeeld als veevoer of

Plaagdieren komen voor bij keringen van alle waterschappen. Bij de bestrijding maken waterschappen onderscheid tussen muskusratten en overige plaagsoorten. Tijdens de regiobijeenkomsten komt naar voren dat een gecombineerde bestrijding kostenefficiënt kan zijn. Een van de waterschappen heeft positieve ervaringen met valkenkasten (een kast op elke kilometer) om mollen en muizen te bestrijden.

VERGUNNINGVERLENING EN HANDHAVING

% GECONTROLEERDE VERGUNNINGEN

Primaire waterkering

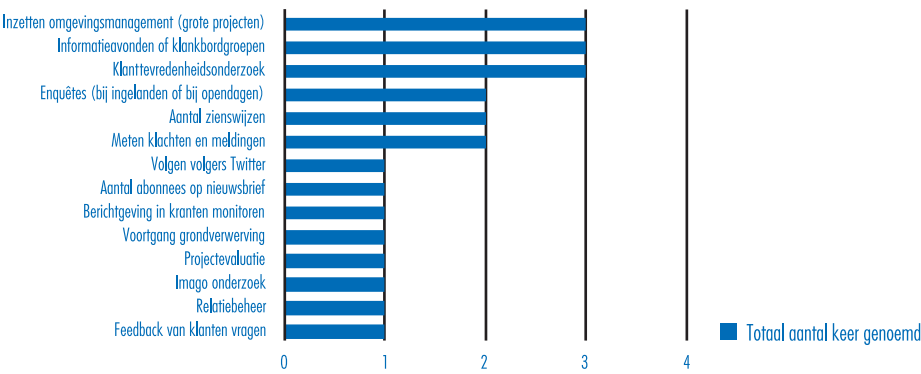
Elf waterschappen hebben de informatie over vergunningverlening en handhaving niet aan kunnen leveren. Reden is dat deze informatie niet voor waterkeringen apart wordt bijgehouden of niet voor primaire en regionale waterkeringen wordt gesplitst (bij drie waterschappen). Indien vergunningverlening en handhaving wel als belangrijke indicator wordt gezien, dan moeten de data hiervoor bij een volgende vergelijking op orde worden gebracht.

Er bestaat tussen de waterschappen verschil van inzicht over vergunningverlening en handhaving. Een van de waterschappen

geeft aan vanuit kostenoverweging slechts 50% van de aanvragen daadwerkelijk te controleren. Een ander waterschap geeft aan dat 100%-controles de actualiteit van het beheerregister borgen en zorgen voor zichtbaarheid. Want controle en handhaving van vergunningen biedt kansen voor communicatie met de ingelanden, mits een waterschap kiest voor een positieve toon. Tijdens de bijeenkomsten komen vragen aan het licht over leges en de feitelijke kosten van vergunningverleningen. Deze vragen blijven in de huidige enquête onbeantwoord.

AANDACHT VOOR ONZE OMGEVING

Hoe vullen we dat in?

“WAAROM Zouden we burgers lastigvallen?”

Waterschappen communiceren elk op hun eigen manier met burgers die aan een waterkering wonen. Sommige waterschappen werken met folders of boekjes (deurhanger van Waterschap Aa en Maas, boekje van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht), waarin nuttige informatie te vinden is en de rechten en plichten uiteengezet zijn. Zoals blijkt uit de interviews die tijdens de regio-

bijeenkomsten zijn gehouden, is communicatie een succesfactor voor omgevingsmanagement. Het vroegtijdig betrekken van burgers bij planvorming is essentieel om draagvlak te creëren en processen efficiënt te laten verlopen. Een van de waterschappen geeft aan te werken met waterpanels en inloopavonden.

“WAAR RUIMTE SCHAARS IS, KOM JE EERDER IN EEN DISCUSSIE MET BURGERS DAN OP HET PLATTELAND”

TWAN BRINKHOF, Dijkbeheerder bij Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, over succesvol omgevingsmanagement: “In ons werkgebied wonen circa anderhalf miljoen mensen. In stedelijk gebied waar weinig ruimte is om werkzaamheden uit te voeren, zoals in Amsterdam, is het vaak een uitdaging om verbeteringen aan waterkeringen tot een goed einde te brengen. Heldere communicatie en goede afspraken met gemeenten en bewoners zijn dan onmisbaar. In het geval van onderhoud aan de dijken stemmen we werkzaamheden zorgvuldig af met de gemeente. Want net gelegd gemeentelijk asfalt weghalen om aan een dijk te kunnen werken, is verspilling van maatschappelijk geld.”

“WE ZIJN ALTIJD OP DE DIJK. MISSCHIEN GEEFT BURGERS DAT ONBEDOELD EEN VEILIG GEVOEL”

BERND FETLAAR, Beleidsmedewerker Waterveiligheid bij Waterschap Zuiderzeeland, over vertrouwen bij de ingelanden: “We doen gewoon ons werk en dat doen we goed. De waterkeringen liggen er prima bij. Dat is mooi, maar we doen het natuurlijk allemaal voor onze burgers, want zij betalen ons. Omdat we graag wilden weten hoe zij naar ons werk kijken, hebben we een publieksenquête afgenomen. Daaruit bleek dat ingelanden zich veilig voelen achter de dijken. Een mooie conclusie, want ze wonen immers meters onder NAP, ook al zijn ze zich daar niet altijd bewust van en heeft de maatgevende storm waarop we getoetst worden zich nog nooit voorgedaan. We zijn dan ook heel zichtbaar voor het publiek: we inspecteren onze dijken veertig keer per jaar, waar andere waterschappen dit slechts eens in de vijf jaar doen.”

HOE VERDER?

De Bedrijfsvergelijking Waterkeringen is een eerste stap; verder met elkaar in gesprek gaan en van elkaar leren en onze processen verbeteren is het uiteindelijke doel. De regiobijeenkomsten waren een eerste aanzet die vervolg krijgen in besprekingen in betrokken platforms die

aansluiten op de landelijke structuren. Daarna is het aan de waterschappen zelf om verbeteringen te implementeren. Een volgende Bedrijfsvergelijking Waterkeringen, waarin dezelfde indicatoren gemeten worden, kan de resultaten zichtbaar maken.

COLOFON

Teksten:
Ontwikkelteam
Unie van Waterschappen

Opmaak:
www.wapenfeit.com

Fotografie:
Daniël Hartog
Arthur Smeets

Datum:
Oktober 2014

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

info@uvw.nl
www.uvw.nl